

Kummin kanssa työelämään – maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen

Vapaaehtoinen työkummi kuuntelee, kannustaa, neuvoo asioiden, tutustuttaa suomalaisen yhteiskuntaan ja työelämään ja ohjaa työkokeilupaikalla.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden Osallisuuden palaset –kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä

Kummin kanssa työkokeiluun, Kuopio. ViaDia Pohjois-Savo ry, 1.10.2017–30.9.2018. Malli on arvioitu osana Sosiaalisen osallisuuden edistämishanke Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Kehittäjän yhteyshenkilö: Seija Eskelinen, ViaDia Pohjois-Savo ry,
seijaaulikki.eskelinen@gmail.com

Mallin kuvaus

Työkummit toimivat vapaaehtoisina yhdistyksissä tai julkisissa hyvinvointi- ja sosiaalipalveluissa. Työkummitoiminnassa maahanmuuttajan työllistymisen tukena ovat ohjausta antava työsuhteinen työhönvalmentaja tai koordinaattori ja vapaaehtoinen työkummi. Työhönvalmentajan ohjaus keskittyy osaamisen tunnistamiseen ja työllistymistavoitteiden edistämiseen, kuten työkokeilu- ja opiskelupaikan etsimiseen. Työkummi antaa henkilökohtaista tukea muissa asioissa. Hän kannustaa ja tutustuttaa suomalaisen yhteiskuntaan. Henkinen ja konkreettinen tuki yhdistyvät esimerkiksi rinnalla olona papereita täytettäessä. Kullekin maahanmuuttajalle pyritään etsimään juuri hänelle sopiva työkummi kummankin osapuolen toiveita, tarpeita ja yhteisiä kiinnostuksen kohteita kuunnellen. Useimmiten työkummeilla on vain yksi tuettava, jolloin hän pystyy tukemaan myös

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

arjen sujuvuudessa. Työkummit ohjaavat työnantajia tarvittaessa myös työkokeilusopimuksen ja -arvioinnin tekemisessä.

Kummitettavien ja kummien valinta

Yhteistyöstä sovitaan etukäteen TE-palveluiden kanssa. TE-palvelut lähettää työkokeilijoita yhdistykselle tai muulle työkummipalvelua koordinoivalle palveluntuottajalle, jonka vastuuhenkilö valmentaa työkokeiluun menijöitä. Toiminnassa etsitään myös työkokeilupaiikkoja. Tarkoituksena on olla mahdollisimman lähellä työelämää. Kummitettavat valitaan palveluun verkostopalaverissa, johon osallistuvat TE-palveluiden kotoutumisen asiantuntija ja vastuuorganisaation työhönvalmentaja sekä tarvittaessa tulkki puhelimen välityksellä. Palaverissa kartoitetaan lähtömaan työhistoriaa, nykyistä elämäntilannetta, halua tulla hankkeeseen, ammatillista kiinnostusta, työkykyä ja osaamista. Lopuksi valitaan sopiva työkummi. Valmentajan, työkummin ja maahanmuuttajan yhteisessä alkutapaamisessa keskustellaan maahanmuuttajan tilanteesta ja tuentarpeista. Työkummeja voidaan etsiä esimerkiksi sidosryhmien vapaaehtoistyön infoissa ja monikulttuurisissa tapahtumissa sekä sosiaalisen median avulla.

Tutustuminen ja kokemusten vaihto

Maahanmuuttajien ja heidän perheidensä sekä työkummien paremman tutustumisen toisiinsa mahdollistavat toimintaan kuuluvat retket ja tapahtumat. Uraseikkailu-aloitustapahtumassa kierretään yhteistoiminnallisia ja luovia menetelmiä sisältäviä rasteja ryhmissä. Tapahtuma oli kaikille avoin ja siinä voi tutustua ja ilmoittautua kummitoimintaan. Riittävä tutustumiseen varattu aika tukee hyvän suhteen rakentumista ja tapahtumat lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta. Luottamuksellinen suhde on edellytys syvemmälle auttamiselle.

Työkummien roolit

Työkummeilla on vaihtoehtoisia rooleja. Työkummi pyrkii auttamaan joustavasti aiemmin sovittujen aiheiden mukaan riippuen kunkin maahanmuuttajan tarpeista sekä työkummin omista toiveista ja osaamisesta. Henkilökohtaisen työkummin roolissa työkummi neuvoo käytännön asioissa, paperien täyttämässä, joskus myös työkokeilupaikan etsimisessä tai on pääosin juttukaverina. Työpaikkakohtainen työkummi ohjaa ja perehdyttää työkokeilupaikassa omalla työpaikallaan tai muualla oman alansa työpaikalla, on tiiviisti yhteydessä työkokeilupaikkaan ja voi osallistua myös sopivan paikan etsimiseen. Työ- ja perhekummi tukee maahanmuuttajan rinnalla koko perhettä. Alakohtainen työkummi tarjoaa alakohtaista osaamista, esimerkiksi opettaa elintarvikehygieniapassiin liittyviä asioita. Yleiskummi auttaa hankkeen tilaisuuksien ja kyytien järjestämisessä. Hänellä ei ole omaa tuettavaa.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Yleisin rooli hankkeessa oli henkilökohtainen työkummi ja seuraavaksi eniten oli työpaikkakohtaisia työkummeja. Jotkut vapaaehtoiset toivovat selkeitä ja ennustettavia tehtäviä ja heille saattaa sopia yksittäiseen asiaan (esimerkiksi koulutuksessa tukemiseen) keskittyvä rooli. Maahanmuuttaja voisi tarvittaessa saada toisenkin työkummin esimerkiksi tiettyyn ammattiin tai koulutukseen hakeutumiseen tai opinnoissa tukemiseen.

Tuki kummille

Työkummi-toimintaan voi liittyä kommunikointiin liittyviä haasteita. Työkummiksi ryhtyville järjestetäänkin aluksi pakollinen koulutus, jossa käsitellään muun muassa vuorovaikutusta. Työkummin huoneentaulun ohjeeseen on kirjattu kummien toiminnan periaatteita, tehtäviä ja käytännöllisiä ohjeita. Kummeille tarjotaan mahdollisuus ryhmätyönohjaukseen ja yksilölliseen tukeen työkummina olon aikana. Säännöllisissä työnohjauksissa tuodaan esiin omia kokemuksia, kehittämisideoita ja mieltä painavia asioita turvallisessa ympäristössä. Työnohjoukset sisältävät usein pienryhmätyöskentelyä, kuten osallistuvaa draamaa. Työkummit saavat halutessaan todistuksen, suosituskirjeen ja LinkedIn-suosituksen tekemästään vapaaehtoistyöstä.

Kohderyhmä, toimintaympäristö ja tarve

Toiminta kiinnittyy yhdistyksiin ja julkisiin palveluihin. Toiminta kiinnittyy myös palvelujärjestelmään, koska työkummit tukevat pärjäämistä työelämässä. Toiminnalla on vahva yhteys yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin työpaikkoihin, koska maahanmuuttajia tutustutetaan työpaikkoihin ja työnantajia maahanmuuttajiin.

Toiminta on suunnattu TE-toimiston maahanmuuttajataustaisille työnhakijoille, jotka ovat vaarassa syrjäytyä, ja henkilöille, jotka haluavat tukea maahanmuuttajia työkokeiluissa, sekä työkokeilupaikkoina toimiville yrityksille ja yhdistyksille. Toiminta ei ole suunnattu kaikista kauimpana työmarkkinoista oleville, vaan niille, joille työllistyminen on todennäköistä, mutta jotka tarvitsevat monipuolista, henkilökohtaista ja yksilöllistä lisätukea.

Toiminnalle oli tarve jo suunnitteluvaiheessa. Suunnitteluun osallistuneilla maahanmuuttajilla oli näkemys laaja-alaisesta tuesta, jonka turvin pääsisi nykyistä nopeammin ja syvällisemmin tutustumaan suomalaiseen työelämään ja pärjäisi työelämässä. Vaikeammin työllistyville maahanmuuttajataustaisille työnhakijoille ei ollut työllistymisen tukipalveluita tarjolla. Kiinnittyminen työelämään oli puutteellista muun muassa sairauden, heikon suomen kielen taidon, merkittävien ammatillisten puutteiden sekä luku- ja kirjoittamistaidottomuuden vuoksi.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Maahanmuuttajien kokeman osallisuuden voimistumisen kannalta on tärkeää tutustua suomalaiseen yhteiskuntaan, saada apua tarvittaessa ja saada tietoa erilaisista mahdollisuuksista. Maahanmuuttajien osallisuus lisääntyy, kun he tutustuvat suomalaiseen yhteiskuntaan saavat tietoa erilaisista mahdollisuuksista, omat tavoitteet selkenevät ja he saavat apua tarpeidensa mukaan. Omia suunnitelmia on helpompaa toteuttaa, kun rinnalla on joku kannustamassa eteenpäin ja tietää keneen voi turvautua vaikean paikan tullen. Valtaosalla hankkeen osallistujista (70 %) suunnitelmat selkiytyivät hankkeeseen osallistumisen aikana. Osallistujat jatkoivat töihin tai koulutukseen saatuaan hankkeen aikana tarvitsemansa tuen ja avun. Osallistujat saavat osaamisensa näkyviin työkokeiluissa, joihin heitä hankkeesta ohjattiin. Toiminnassa maahanmuuttajien, työkummien ja kantaväestön välille syntyi yhteyksiä.

Työkummina olo koetaan usein antoisana ja opettavaisena uuteen ihmiseen ja kulttuuriin tutustumisen vuoksi. Työkummille kehittyä tekemällä oppien uusia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja ohjaamistaitoja. Kummi saa kokemusta maahanmuutto- ja sosiaaliturva-asioista sekä työllisyyspalveluista, mistä voi olla hyötyä omalla työuralla tai koulutukseen hakeutuessa.. Mahdollisuus vaikuttaa toisen pärjäämiseen ja viihtymiseen antaa kokemuksia merkityksellisyydestä ja tarpeellisuudesta. Auttaessaan toisia tulee myös tutuksi omien vahvuksiensa ja heikkouksiensa kanssa. Todistus ja suosituskirje ovat myös tunnustus tehdystä työstä.

Maahanmuuttaja-työkummipari pyritään muodostamaan yksilöllisesti molempien yhteisten kiinnostusten sekä toiveiden ja tarpeiden mukaan. Asiakas päättää, mitä haluaa kertoa tilanteestaan.

Toiminnan suunnitteluun osallistui ensimmäisen ja toisen polven työssäkäyviä maahanmuuttajia, maahanmuuttajien erityiskysymyksiin perehtyneitä kolmannen ja julkisen sektorin palveluntuottajia sekä palkka- ja vapaaehtoistyössä toimivia ihmisiä. Toimintatapa kehitettiin mukautetulla toiminta- ja tapaustutkimuksellisella työotteella. Palvelun luomisessa työkummien toimintatavoilla ja kokemuksilla oli tärkeä rooli. Kaikille avoimista yhteiskehittämissarjoista (maahanmuuttajat, työkummit, ammattilaiset ja muut paikallisyhteisön jäsenet), työkokeiluista ja työkummien ryhmätyönohjauksista koottiin osallisuutta edistäviä ja estäviä kokemuksia sekä työllistymistä edistäviä ideoita. Kokemukset, havainnot ja työkokeilujen palautteet dokumentoitiin ja analysoitiin. Analysoidusta aineistosta saatua tietoa käytettiin toiminnan välittömään parantamiseen sekä

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

työkummien roolien ja tehtävien kuvaamiseen. Haastatteluilla ja toimintatutkimuksen menetelmillä on todettu, että toiminta lisää maahanmuuttajien ja työkummien osallisuutta.

Toiminnasta hyötyvät pääasiallisesti siihen osallistuvat maahanmuuttajat ja vapaaehtoiset. Toiminta tukee myös palvelujärjestelmää auttamalla maahanmuuttajia pärjäämään työelämässä ja työnantajia maahanmuuttajiin tutustumisen ja osaavan työvoiman saamisen välityksellä.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Toiminnalle on ilmennyt tarve hankkeen toteutusvaiheessa. Hankkeen yhtenä tavoitteena oli tunnistaa kohderyhmään kuuluvien maahanmuuttajataustaisten työnhakijoiden ohjautumisen prosessi TE-toimistosta lähtien, jotta löydettäisiin mahdolliset tuen tarpeen paikat. Prosessi nähtiin melko suoraviivaisena jatkumona. Hankkeen aikana, asiakkaiden urasuunnitelmien täsmentyessä, päästiin nivomaan työkokeilujaksoja reitiksi tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Samalla kävi ilmi, että muualta Suomeen muuttaneet tarvitsivat erityisen paljon valmennus- ja neuvontapalveluita, koska he eivät tunteneet riittävästi suomalaista työelämää, keinoja päästä työelämään tai sosiaali- ja koulutusjärjestelmää. Käsitys ohjautumisen prosessista muuttui monitahoisemmaksi ja useiden asiakkaiden kokemusten mukaan monimutkaisemmaksi. TE-toimiston asiantuntijoiden tehtäviin ei kuulu henkilökohtainen tuki arkisissa asioissa, koska heille ei ole varattu riittävästi resursseja henkilökohtaiseen ohjaukseen. Näin työuralle pääsy oli joiltakin katkennut kuin huomaamatta esimerkiksi elämäntilanteeseen liittyvän syyn vuoksi. Työpolun alkuun pääsemisen helpottamiseksi on tarve tiivistää yhteistyötä kolmannen sektorin sekä julkisten palveluiden ja yritysten kesken.

Kotouttamiskoulutuksessa saatua tietoa työhön ja opintoihin hakeutumisesta ei yleensä osata myöhemmin soveltaa käytäntöön, koska kielitaito ja ymmärrys yhteiskuntajärjestelmästä ovat silloin vielä huteralla pohjalla. Kotoutumispalveluissa kehittämistarvetta havaittiin kädentaitojen ja teknisen osaamisen tunnistamisessa.

Erityistukea ja ohjaamista tarvittiin puutteellisen kielitaidon, lomakkeiden vaikean kielen ja esimerkiksi omien tavoitteiden ja osaamisen tunnistamattomuuden vuoksi. Apua tarvittiin myös siksi, ettei tunneta TE-hallinnon ja muiden sosiaalipalveluiden mahdollisuuksia, kuten ammatinvalinnan ohjausta, työkokeilua, ja sen etuuksia, eikä omaehtoista opiskelua työttömyysetuudella. Muita asioita ja prosesseja, joista ei ollut riittävästi tietoa olivat ammattiin opiskelun erilaiset vaihtoehdot, opiskelijaksi hakeutuminen, opiskelupaatuksen hankkiminen, työkokeilupaikan löytäminen ja työkokeilussa pärjääminen sekä itsearviointitaidot. Tuki-, ohjaus- ja neuvontapalvelujen saaminen muualta kuin TE-toimistosta, hankkeen valmentajalta tai koordinaattorilta ja työkummilta, oli myös uutta.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Monipuolista tukea tarvitsivat erityisesti yksinhuoltaja- ja kotiäidit. Heidän tuen tarpeensa liittyivät esimerkiksi vuorotyön ja opiskelun yhteensovittamiseen sekä toimeentulon turvaamiseen. Toiminnan aikana palvelutarve myös kasvoi, sillä omat tavoitteet ja mahdollisuudet selkeytyivät ja sen myötä tarve koulutukseen ja tutkintoihin liittyvälle ohjaukselle lisääntyi.

Toiminnassa on hyödynnetty tilastotietoa maahanmuuttajien työllistymisestä sekä selvityksiä Kuopion keskustan alueella asuvien syrjäytymisvaarassa olevien työnhakijoiden määrästä ja tuentarpeesta sekä yritysten, liikelaitosten ja julkisen ja kolmannen sektorin tuentarpeista maahanmuuttajien työllistämässä.

Toiminnalle on ollut kysyntää. Työkummeja oli 15 ja maahanmuuttajataustaisia työnhakijoita 19. Hankkeen suunnitteluvaiheen tilaisuuksiin, infotilaisuuksiin, seminaareihin ja yhteiskehittämispajoihin osallistui hankkeen osallistujien lisäksi muun muassa turvapaikanhakijoita, kotoutumiskoulutuksien opettajia ja opiskelijoita, työkummeja, seurakuntien edustajia, Kuopion kaupungin ja Pohjois-Savon TE-toimiston edustajia, työnantajia sekä useiden järjestöjen työntekijöitä, yhteensä yli 350 henkilöä. Toimintaa kohtaan on tunnettu mielenkiintoa Itä-Suomen yliopiston Promeq-hankkeen, Helluntaikirkon, SOK:n Kotouttamisen osaamiskeskuksen, Suomen Nuorten Naisten kristillisten paikallisyhdistysten sekä tutkimushankkeiden taholta (kuten Tampereen yliopisto, DAC-hanke, yhteiskuntakummi-toiminta).

Tässä toiminnassa uutta on ollut sujuvan palvelupolun yhdistäminen vapaaehtoistoimintaan. Kotoutumista edistetään yksilöllisesti ja kohdennetusti työelämään pääsemiseksi, yhteistyössä työkummin, työhönvalmentajan, työpaikkojen ja julkisen sektorin kanssa. Aiemmin on tietävästi ollut vain ammattihenkilöiden työllistymistä tukevia palveluita ja erikseen vapaaehtoisten toteuttamaa, arkeen liittyvää ystävätoimintaa.

Työkummin ja maahanmuuttajan ensitapaamisen järjestäminen yhdessä valmentajan kanssa osoittautui hyväksi käytännöksi. Valmentaja kyseli asiakkaalta aiemmin palvelutarpeen arvioinnissa esille nousseista asioista, jolloin työkummi saattoi saada tietoa myös vaihteloa vaativista asioista.

Toimintaa voidaan levittää minne päin Suomea tahansa. Suunnitteluvaiheessa on tärkeää luoda yhteistyöverkosto palvelujärjestelmän asiantuntijoiden, kuten TE-toimiston ja muiden kotouttamisesta vastaavien tahojen kanssa. Ennakolta tarvitaan myös tietoa innokkaista vapaaehtoisista työkummeista sekä työkokeilupaikoiksi sopivista organisaatioista. Toimintaa ei voi järjestää pelkästään vapaaehtoistyönä, vaan tarvitaan työsuhteessa oleva ammattilainen työhönvalmentajaksi, työkummien alkukoulutuksen suunnittelijaksi, ryhmätyönohjaajaksi sekä koulutus- ja valmennustoiminnan koordinaattoriksi. Työkummeiksi

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

soveltuvat kaikki vapaaehtoistyöstä kiinnostuneet aikuiset, joilla on tehtävään tarpeeksi aikaa ja energiaa sekä kiinnostusta osallistua alkukoulutukseen ja säännöllisiin ryhmätönohjauksiin.

Jos palvelua järjestetään kilpailutettuna ostopalveluna, tulee huomio kiinnittää etenkin julkisten hankintojen määräysten noudattamiseen. On mahdollista, että palveluntuottajat saisivat vapaaehtoistyöstä kilpailuetua. Toisaalta niille syntyy vapaaehtoisten kouluttamisesta ja mahdollisesti tavallista suuremmasta työnohjaustarpeesta myös kuluja.

Tavoitteena on, että yhdistysten toiminta voisi edelleen kiinnittyä palvelujärjestelmään. Alkukoulutuksen ja ryhmätönohjauksen nivominen yhteen on yksi kehittämiskohde. Alkukoulutuksen tulisi muun muassa sisältää tietoa suomalaisesta palvelujärjestelmästä, ja siitä, miten toimia eri kulttuuritaustan omaavien ihmisten kanssa, mikä on työkummin rooli, ja miten se eroaa ammattilaisen roolista, sekä minkälaisia haasteita kummi saattaa kohdata. Toiminnassa jo mukana olleet työkummit ja maahanmuuttajat voisivat kertoa kokemuksistaan.

On tärkeää tuoda esiin raja työkummin ja ammattilaisen roolien välillä, vaikka työkummeilla on erilaisia ja eri laajuisia rooleja. Haasteena hankkeessa oli joskus, että rooli otettiin liian raskaasti tai otettiin liikaa vastuuta ja koettiin riittämättömyyttä. Haasteena voi myös olla vaikeus muodostaa luottamuksellista suhdetta lyhyessä ajassa.

Työkummien rekrytointia voisi kehittää suunnitelmallisemmaksi ja laaja-alaisemmaksi ja hyödyntää siinä olemassa olevien vapaaehtoisten motivaatiotekijöitä ryhtyä työkummiksi. Yhteistyötä yhdistysten ja julkisen sektorin toimijoiden kanssa voisi laajentaa ja tiivistää, esimerkiksi pohtia Kelan tai kuntien kanssa miten maahanmuuttajien palvelemista voisi helpottaa työkummin avulla.

Toiminta voisi hyödyttää enemmän myös työkummeja. Todistuksen ja suosituskirjeen saamista voisi mainostaa jo alkukoulutuksessa. Tulevaisuudessa olisi mahdollista liittää työkummitoiminta opinnollistamiseen tai opintopisteiden saamiseen ja työttömien työnhakijoiden aktiivisuusvelvoitteen täyttämiseen.

Lopuksi

Rinnalla kulkijan antaman tuen malli on levitettävissä eri puolille Suomea täydentäväksi tuen muodoksi. Eri ryhmien kohtaaminen vahvistaa kaikkien osapuolten osallisuutta ja luottamusta. Kummin kanssa työkokeiluun -hanke päättyi syyskuussa 2018. Toimintamallin juurtuminen on vielä avoinna.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

